

Дослідницька й пошукова робота під час туристичних походів та експедицій

Research orientation of the tourist and local history work is impossible without independent solving of problems by setting tasks, planning search, making assumptions (working hypothesis), finding methods and ways of solving it, periodical and systematical observations, summarizing facts and information. The authors demonstrate how this is done on the example of one expedition.

Key words: hydrology, route, channel, practical value.

Пошуково-дослідницька спрямованість туристично-краєзнавчої роботи неможлива без самостійного вирішення проблем шляхом постановки завдань, планування пошуку, висування припущення (робочої гіпотези), знаходження прийомів і способів його розв'язування, періодичних і систематичних спостережень, узагальнення фактів та відомостей. Автори демонструють, як це робиться, на прикладі однієї експедиції.

Ключові слова: гідрологія, маршрут, канал, практичне значення.

Tyshchuk I. S., Hrebeniuk Yu. R. Research Work During Hiking and Expeditions.

Постановка питання. Краєзнавство – це комплекс наукових дисциплін, різних за змістом та методами дослідження, які здійснюють наукове і всебічне пізнання краю. Тому під час туристичних походів та експедицій складаються умови для робіт дослідницького характеру, що сприяють розвитку творчої ініціативи і цілеспрямованому використанню знань, набутих школярами на уроках.

Обсяг географічних спостережень і досліджень, які проводять під час походів та експедицій, визначається рівнем забезпеченості юних дослідників спорядженням, інструментами та приладами, а також вимагає володіння навичками дослідницької роботи.

Сучасна гідрологія володіє великим арсеналом взаємодоповнювальних методів пізнання гідрологічних процесів. Важливе місце в ній належить методам польових досліджень (експедиційний та стаціонарний).

Експедиційний метод – це проведення порівняно короткочасних (від декількох днів до кількох років) експедицій на водних об'єктах. Такий метод дослідження дає якісні матеріали й опис вод певних територій із проведенням лише окремих вимірювань.

Стаціонарний метод – це проведення тривалих (багаторічних) спостережень на окремих місцях водних об'єктів – на спеціальних гідрологічних станціях та постах за спеціальними програмами.

Завершальним етапом гідрологічних досліджень є теоретичне узагальнення й аналіз. Теоретичні методи в гідрології базуються на використанні законів фізики і на географічних закономірностях просторово-часових змін гідрологічних характеристик [3, с. 34].

Виклад основного матеріалу. У проведеній експедиції при вивченні школярами Білоозерської

водоживильної системи Дніпро-Бузького каналу (БВЖС ДБК) використовувались такі методи дослідження [3, с. 47–51]: історичний, візуальний, статистичний, польові дослідження, особисті бесіди, анкетування. Також здійснювались такі планові роботи: екологічний моніторинг, планові дослідження, збір наукової інформації та її аналіз, опитування місцевого населення, фотографування об'єктів дослідження.

Район подорожі досить цікавий з екскурсійного, краєзнавчого та естетичного поглядів. На цій території багато природних об'єктів, зокрема, національний природний парк «Прип'ять–Стохід» та заказник «Залуцівський», у яких є багато рослин і тварин, занесених до «Червоної книги України» [7, с. 66]. Колектив парку розробив водний екологічний маршрут «Прип'ятські мандри». Він проходить по річці Прип'ять та території БВЖС ДБК до озера Біле.

У населених пунктах району та на маршруті експедиції можна ознайомитися з багатьма краєзнавчими об'єктами: пам'ятниками, храмами, музеями, давніми культовими спорудами, гідрологічними об'єктами.

Поряд із пізнанням краси і багатством поліського краю є добра нагода для туристів довідатись про побут і традиції місцевих жителів, їх промисли, говірку і пісні, перекази та легенди. Можна зустріти мандрюючих цим регіоном не тільки українських, але й іноземних туристів.

Під час походу рідкозаселеною і малодослідженою територією доцільно зібрати загальні відомості про водоживильні системи та їхні основні притоки і внести записи до щоденника: назва системи, її приток та їх місцезнаходження; витік і гирло; висоти берегів; характер і ширина долини; ширина, довжина і глибина каналу; плеса, перекати; типове положення рівня каналу

в різний час; характер заплави; породи, ґрунти, рослинність; сільськогосподарські угіддя, що прилягають до водоживильної системи; гідроспори; негативні процеси; господарське значення і використання.

Певне практичне значення мають зібрані під час туристського походу відомості про повені та їхні межі, про рівень високих вод, який визначається за мітками на різних об'єктах. У цьому велику допомогу надає місцеве населення, особливо старожили. Найвищий рівень води фіксуються у щоденнику, його фотографують, знімають на кіноплівку і детально описують [2, с. 117, 123].

Під час візуальних спостережень у поході визначають силу вітру, опади, утворення проток, звивистість русел каналів, зсуви, обвали, селі, обмілі й перемерзання річок, броди, наявність поромних переправ, сплаву лісу та судноплавства, забрудненість стічними водами, відходами промислових, сільськогосподарських і транспортних підприємств тощо.

Зібрані відомості мають практичне значення для фахівців. Тому одержані результати гідрологічних досліджень доцільно надсилати в місцеві управління гідрометеослужби [4, с. 96].

Однією з цікавих та слабовивчених меліоративних об'єктів Волині є Білоозерська водоживильна система, якою вода із Прип'яті самопливом надходить у Дніпро-Бузький судноплавний канал. На ній за кілька метрів від початку знаходиться унікальна інженерна споруда, зроблена з дерев'яних брусів у 1958 році. Це Верхньоприп'ятський гідровузол, який зберіг вигляд своїх старших попередників. Об'єкт знаходиться на Волинському Поліссі, далеко від великих міст – він часто згадується у засобах масової інформації в Україні та за її межами.

Для виконання завдань експедиційного маршруту був розроблений та пройдений групами експедиційний пішохідний маршрут I ступеня складності вздовж досліджуваного об'єкта (див. додаток). В експедиції проведено гідрологічні дослідження, в ході яких використовувались такі методи: історичний, візуальний, статистичний, польових досліджень, особистих бесід і анкетувань.

На сьогодні нарізла гостра необхідність розвитку цієї водної артерії як шляху міжнародного значення.

У 2014 році волинські фахівці взяли участь у засіданні тристоронньої польсько-білорусько-української комісії у рамках проєкту «Відновлення магістрального водного шляху Е-40 на ділянці Дніпро – Вісла: від стратегії до планування». Білоозерська водоживильна система Дніпро-Бузького каналу (БВЖС) увійде до системи магістрального водного шляху Е-40.

Метою цього експедиційного маршруту є активізація туристсько-краєзнавчої та пошуково-дослідницької діяльності у навчальних закладах району, глибше і досконаліше дослідження сучасного стану та історичних відомостей рідкісної меліоративної споруди – Білоозерської водоживильної системи Дніпро-Бузького каналу в межах Волинської області, оскільки об'єкт знаходиться за 10 км від межі Камінь-Каширського району.

Експедиційний маршрут має практичне значення, оскільки результати досліджень використовуються у школах району на уроках географії, заняттях туристсько-краєзнавчих гуртків.

Окрім цього, проведені дослідження дають можливість зробити такі **висновки**:

1. Головною проблемою БВЖС ДБК є дотримання стабільного гідрологічного режиму води у р. Прип'ять та в озерах Святе, Волянське, Біле, які знаходяться на території Волинської області. Шляхом вирішення цієї проблеми є будівництво нового бетонного регуляційного Вижівського водоспуску, очищення каналів та укріплення дамбового насипу БВЖС ДБК.

2. Через різке збільшення популяції бобрів у Хабарищенському каналі назріває проблема постійного руйнування дамбового насипу та зменшення пропускної здатності каналу поваленими деревами. Усунення наслідків діяльності бобрів потребує значних фінансових затрат і людських ресурсів.

3. Збережена для Дніпра вода Прип'яті дасть змогу українським електростанціям щороку виробляти електроенергії на кілька мільйонів гривень.

4. БВЖС ДБК має великий економічно-рекреаційний потенціал, тому варто привертати увагу до створення проєктів розвитку та зацікавити інвесторів.

5. Досить перспективним варіантом розвитку БВЖС ДБК у майбутньому є приєднання до магістрального водного шляху Е-40. Це сприятиме розвитку економіки, туризму і господарства.

Література

1. Літопис розвитку і становлення водного господарства Волинської області: історія розвитку меліорації і водного господарства у Волинській області / Волин. обл. упр. водних ресурсів. Луцьк, 2009. URL: http://www.vodres.gov.ua/s_istorychna-dovidka.html
2. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм: навч. посіб. для вузів / за ред.: О. Ф. Трегуб. Київ: Вища шк., 1994. 191 с.: табл.
3. Клименко В. Г. Загальна гідрологія: навч. посіб. для студ. Харків: ХНУ, 2014. 144 с.
4. Геренчук К. І. Природа Волинської області. Львів: Вид-во при Львів. ун-ті «Вища шк.», 1975. 147 с.
5. Природа Західного Полісся та прилеглих територій: зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузука. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 11. 322 с.
6. Природно-заповідний фонд Волинської області (Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів): навч. посіб. / упоряд. М. Химин та ін. Луцьк: Інціал, 1999. 48 с.
7. Тарасюк Ф. П., Тарасюк Н. А., Семенюк С. І., Циц Р. Я. Історія географічної вивченості Волинського Полісся (XIX – поч. XX ст.): навч. посіб. Луцьк, 2002. 78 с.
8. Історія розвитку підприємства «Дніпробугшлях». URL: <http://www.dneprobug.by/history.html>
9. Отчет о проведении гидрологических и гидравлических расчетов и разработке предложенной по распределению стока верхней Припяти на Верхнеприпятском гидроузле Белозерской водопитающей системы Днепроовско-Бугского канала, выполненных в 2008 г. – 1 кв. 2009 гг. в рамках проекта «Разработка и внедрение устойчивой системы эффективного управления водными ресурсами верхней Припяти». Минск – Киев – Женева, 2009. URL: http://enrin.grida.no/ripyat/_res/site/file/docs/2008-9%20progress%20report%20RUS.pdf

* Додаток і світліни до матеріалу див. в електронному доповненні на сайті ВШПО.